

336/1
Lugha ya
Kiswahili
Paper 1
2Hours

ASSHU ANKOLE JOINT MOCK EXAMINATIONS

Uganda Certificate of Education

LUGHA YA KISWAHILI 336/1

INSHA NA UFUPISHO

MUDA: SAA MBILI

MAAGIZO KWA WATAHINIWA:

- *Karatasi hii ina sehemu; mbili: A na B.*
- *Jibu maswali mawili kwa ujumla.*
- *Sehemu A, kuna maswali mawili. Chagua swali moja.*
- *Sehemu B ni ya lazima kwa watahiniwa wote.*

Pindua

**SEHEMU A:
UTUNZI WA INSHA
AMA**

1. Wakati wote umekuwa na hamu ya kugombea nafasi ya kiranja mkuu hapo shuleni kwako. Kwa sasa fursa imetokea na shule yako imetangaza siku ya wagombeaji wote kupiga kampeni mbele ya wanafunzi. Wewe kama mgombeaji, andika ujumbe ambao utasema siku hiyo.

AU

2. Uongozi wa shule yako umeamua kuwe na mkutano wa dharura wa wazazi wa wanafunzi wa kidato cha nne. Huu ni mkutano muhimu na mwalimu mkuu amewaambia watahiniwa wote kuwaarifu wazazi wao mapema iwezekanavyo. Wewe kama mtahiniwa, mpashe habari mzazi wako kuhusu mkutano huu.

SEHEMU B: UFUPISHO

3. Fupisha taarifa hii kwa maneno 80 ukizingatia 'jinsi mazingira huharibiwa'

Mazingira ni yale mambo yote yanayomzunguka mwanadamu. Hii ina maana kwamba ardhi, mimea, miti, mito, maziwa, bahari, wanyama anga pamoja na hewa kwa ujumla inaunda mazingira ambamo sisi wanadamu tunaishi na kufanya shughuli zetu za kila siku. Maisha yetu ya kila siku yanategemea mazingira tunamoishi. Kama mazingira yetu yakiharibika, bila shaka maisha yetu yataathirika, na kama mazingira yetu yakitunzwa vizuri sisi pamoja na vizazi vyetu vijavyo ndio tutanufaika.

Jambo la kushangaza pamoja na kuhofisha ni kwamba katika ulimwengu wa kisasa mazingira yanapata uharibifu mwingi sana. Kwa mfano, katika vita, mabomu yanayorushwa na silaha kubwa au yale yanayodondoshwa na ndege za kijeshi, yanaharibu sana mazingira. Kwanza mabomu hayo yanaua watu pamoja na viumbe wengine. Pili, mabomu hayo yanaharibu ardhi kwa kuitia mashimo makubwa, Tatu, mabomu hayo baada ya kulipuka yanaingiza sumu katika mazingira tunamoishi sisi binadamu na viumbe wengine.

Mbali na hayo, tukitupia macho nchi zilizoendelea tutagundua kwamba nazo zinachangia sana uharibifu wa mazingira. Hebu tuchukue mifano wa viwanda katika nchi hizi. Viwanda hivi vinatoa uchafu wenye sumu. Uchafu huu huchukuliwa na kumiminiwa kwenye sehemu mbalimbali ardhini au pengine baharini. Uchafu huo wenye sumu ukitupiwa baharini utawaua samaki pamoja na wengine ambao huishi majini. Halikadhalika, viwanda hivi hutoa moshi mbaya sana wenye sumu. Moshi huo huingia hewani na kwa kweli utadhuru viumbe wanaovuta pumzi tukiwemo sisi wanadamu.

Katika bara la Afrika na hasa katika nchi ya Uganda, uharibifu mkubwa wa mazingira unatokana na kukata miti kiholera, wananchi hutumia kuni kwa kupikia chakula. Na kwa hiyo, watu huenda porini au msituni na kukata miti ovyo eti wanakusanya kuni.

Isitoshe, katika sehemu nyingi za Uganda, watu hukata miti ovyo kwa kutengeneza makaa ya kuuzia mijini. Je, huenda ukajiuliza ya kwamba kukata miti bila mpango kuna madhara gani? Madhara ambayo yanatokana na ukataji wa miti ni mengi sana. Kwanza ukataji wa miti ni mengi sana. Kwanza ukataji wa miti husababisha mmomonyoko wa udongo hasa kwenye miteremko ya sehemu zenye milima. Pili, miti husaidia sana katika njia ambayo mvua hufanyika angani. Tatu na muhimu sana miti pamoja na mimea mingine husaidia sana kuongeza kiwango cha hewa inayoitwa oksijeni ambayo sisi binadamu hutumia wakati wa kuvuta pumzi na kuishi. Na kwa hivyo, ikiwa mazingira yanatusaidia kuishi salama, inafaa tuyatunze vyema badala ya kuyaharibu kwa namna yoyote ile.

MWISHO!